HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

בנשיא שבט שחטא עסקינן מי לא א)אמר רב אדא בר אהבה [1]כל הדבר הגדול יביאו אליך דבריו של גדול האי נמי גדול הוא עולא אמר רבי אלעזר בבאין על עסקי נחלות וכתחילתה של ארץ ישראל מה תחילתה שבעים ואחד אף כאן שבעים ואחד אי מה °תחילתה קלפי אורים ותומים וכל ישראל אף כאן קלפי אורים ותומים וכל ישראל אלא מחוורתא כדרב מתנה רבינא אמר לעולם בשבט שהודח ודקא קשיא לך בדינא דרבים דיינינן ליה אין אע"ג דקטלינן ביחיד [א]בי דינא דרבים דיינינן ליה מי לא ב)א"ר חמא בר' יוסי א"ר אושעיא [2]והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא וגו' איש ואשה אתה מוציא לשעריך [ב]ואי אתה מוציא כל העיר כולה לשעריך הכא נמי איש ואשה אתה מוציא לשעריך ואי אתה מוציא כל השבט כולו לשעריך: [ג]לא את נביא השקר: מנהני מילי א"ר יוסי בר' חנינא אתיא ג)[3]הזדה [4]הזדה מזקן ממרא מה להלן בשבעים ואחד אף כאן בשבעים ואחד והא הזדה כי כתיבא בקטלא הוא דכתיבא וקטלא בעשרין ותלתא הוא אלא אמר ריש לקיש גמר [3]דבר [5]דבר מהמראתו ולהדר זקן ממרא ולגמר הזדה הזדה מנביא השקר דבר דבר גמיר הזדה הזדה לא גמיר: ולא את כהן גדול: מנהני מילי ד)אמר רב אדא בר אהבה דאמר קרא [1]כל הדבר הגדול יביאו אליך דבריו של גדול מיתיבי דבר גדול דבר קשה אתה אומר דבר קשה או אינו אלא דבריו של גדול כשהוא אומר [6]את הדבר הקשה יביאון אל משה הרי דבר קשה אמור הוא דאמר כי האי תנא דתניא דבר גדול דבריו של גדול אתה אומר דבריו של גדול או אינו אלא דבר הקשה כשהוא אומר הדבר הקשה הרי דבר קשה אמור הא מה אני מקיים דבר גדול דבריו של גדול והאי תנא תרי קראי למה לי חד לצוואה וחד לעשייה ואידך א"כ לכתוב או גדול גדול או קשה קשה מאי גדול ומאי קשה שמע מינה תרתי בעי רבי אלעזר שורו של כהן גדול בכמה למיתת בעלים דידיה מדמינן ליה או דילמא למיתת בעלים דעלמא מדמינן ליה °אמר אביי מדקא מבעיא ליה שורו מכלל [ד]דממונו פשיטא ליה פשיטא מהו דתימא הואיל וכתב כל הדבר הגדול ה)כל דבריו של גדול קא משמע לן: אין מוציאין כו': מנהני מילי ו)אמר ר' אבהו דאמר קרא [7]ולפני אלעזר הכהן יעמוד ז)הוא זה מלך וכל בני ישראל אתו זה משוח מלחמה וכל העדה זה סנהדרי ודילמא לסנהדרי הוא דקאמר להו רחמנא דלישיילו באורים ותומים אלא כי הא דאמר רב אחא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא ח)כנור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד כיון שהגיע חצות לילה רוח צפונית מנשבת בו והיה מנגן מאליו מיד היה דוד עומד ועוסק בתורה עד שעלה עמוד השחר כיון שעלה עמוד השחר נכנסו חכמי ישראל אצלו אמרו לו אדונינו המלך עמך ישראל צריכין לפרנסה אמר להן לכו והתפרנסו זה מזה אמרו לו אין הקומץ משביע את הארי ט)ואין הבור מתמלא מחולייתו אמר להם לכו פשטו ידיכם בגדוד מיד יועצין באחיתופל ונמלכין בסנהדרין ושואלין באורים ותומים אמר רב יוסף מאי קרא

ואחרי

בנשיא שבט שחטא. ובאחת מכל מיתות ב"ד: דרב אדא בר אהבה לקמן: **וכתחילתה של א"י.** כך דינה לעולם אם נפלה מחלוקת נחלה בשבט: **קלפי אורים ותומים.** ביש נוחלין (ב"ב דף קכב.) מפורש: **אע"ג דקטלינן ביחיד.** דדינא של שבט בסקילה אפ"ה בדינא דרבים דיינינן ליה דבעי ע"א ולא בדינא דיחיד בכ"ג: **לשעריך.** לב"ד שבשעריך דהיינו סנהדרי קטנה ואי אתה מוציא (א) כולה אלא בסנהדרי גדולה: [י]דרבי חמא בר' יוסי לקמן: **אתיא הזדה הזדה.** בנביא השקר כתיב (דברים יח) אך הנביא אשר יזיד ובזקן ממרא כתיב (שם יז) והאיש אשר יעשה בזדון מה זקן אינו נהרג אא"כ המרה על פי ב"ד הגדול דכתיב (שם) וקמת ועלית אף נביא אינו נידון אלא בבית דין הגדול: **והא הזדה.** דזקן ממרא: **כי כתיבא בקטלא כתיבא וקטלא דידיה בעשרים ושלשה.** דכי כתיב וקמת ועלית בהוראה כתיב שבאין (ב) לשואלו מה יורו וחוזר לעירו ואם הורה לעשות כבתחילה נידון כשאר המומתין בכ"ג דהא לא תני במתניתין (דף ב.) ולא את זקן ממרא: **דבר דבר מהמראתו.** בנביא בקטליה כתיב (דברים יח) אשר יזיד לדבר דבר וגו' ובהמראת זקן כתיב (שם) ועשית ע"פ הדבר: **וליהדר זקן ממרא וניגמר.** קטלי' בסנהדרי גדולה הזדה הזדה מנביא דהא בקטלא דתרווייהו כתיב הזדה ונימא מה נביא בסנהדרי גדולה דהא גמרינן מהמראת זקן אף מיתת זקן בסנהדרי גדולה וניתני במתני' (דף ב.) ולא את הזקן ממרא אלא בב"ד של ע"א: **דבר דבר.** הך גזירה שוה דדבר דבר גמיר ליה האי תנא מרביה אבל הך דהזדה הזדה לא גמיר ליה מרביה וקל וחומר אדם דן מעצמו ואין אדם דן גזירה שוה מעצמו אלא אם כן קיבל מרבו הלכה למשה מסיני דאיכא למימר קרא למילתא אחריתא אתא וכן הלכה רווחת בישראל: **יביאו אליך.** ומשה במקום שבעים ואחד קאי: **דבריו של גדול.** דינו של בעל שררה כגון נשיא וכהן גדול: **והאי תנא.** דדרש דבר גדול דבר קשה למה לי תרי קראי: **שורו של כהן גדול.** אם המית איש: **מדקא מיבעיא ליה שורו.** שמע מינה שורו הוא דמספקא ליה משום דכתיב (שמות כא) וגם בעליו יומת כמיתת בעלים אבל שאר ממונו פשיטא לן דבשלשה ככל דיני ממונות: **כל דבריו.** ואפילו ממונו ליבעי סנהדרי גדולה: **ודילמא.** הא דקא מדכר קרא בסנהדרי גדולה משום שאילת אורים ותומים הוא אתא לאשמעינן דנשאלין לסנהדרין באורים ותומים וכן למלך וכן למשוח מלחמה אבל לא להדיוט ולעולם לענין לצאת למלחמה יוצאין בלא רשות סנהדרי: **כנור.** נקב שלו כלפי צפון היה ובלילה רוח צפונית מנשבת דקיימא לן (בבבא בתרא ד' כה.) ארבע רוחות מנשבות בכל יום מזרחית בבקר ורוח דרומית בחצי היום ומערבית בתחילת לילה וצפונית בחצי לילה כמהלך חמה שמהלכת ממזרח לדרום ומדרום למערב וממערב לצפון ותניא ביבמות (דף עב.) כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר אף על פי שנזופים היו ולא נשבה להם רוח צפונית ביום לא היה יום שלא נשבה להם רוח צפונית בחצי הלילה אלמא חצות לילה עת נשיבתה לעולם ופעמים שהיא מנשבת אף ביום והיא רוח נוחה ויפה לבריות והיום מאיר בה: **והיה דוד עומד ועוסק בתורה.** כדכתיב חצות לילה אקום (תהלים קיט): **קומץ.** פרנסה מועטת: **ואין הבור מתמלא מחולייתו.** עוקר חוליא מבור עמוק וחוזר והשליכה לתוכו אינו מתמלא בכך. כלומר אין סיפק בידינו לפרנס עניים שבתוכנו: **ונמלכין בסנהדרין.** נוטלין רשות מהן והיינו מתני':

בניהו

מה תחילתה קלפי אורים ותומים. הא דאמר בריש הדר (עירובין דף סג.) גבי יהושע דלא אשכחן דאיצטריך ליה לאלעזר לשאול באורים ותומים לאו אחלוקת הארץ קאמר דגזירת הכתוב היא אלא בשאר דברים הצריכים לשאול באורים ותומים שהיה נגלה לו בנבואה:

איש ואשה אתה מוציא לשעריך. הכא לא חשיב עיר איש ואף על גב דבפ' אלו דברים (פסחים דף סו: ושם ודף עו.) גבי פסח בטומאה אמר איש נדחה ואין ציבור נדחים ואפילו כל העיר טמאה נדחים לפסח שני עד דאיכא רוב ישראל °שאני הכא משום דמצינו שחילק הכתוב בין יחידים למרובים כמו בין עיר הנדחת ליחיד: **אין הבור מתמלא מחולייתו.** פ"ה כגון אם עקר חוליא מבור עמוק וחזר והשליכו לתוכו אין הבור מתמלא ממנה ולא יתכן דאמרינן בפ' הרואה (ברכות דף נט.) כשנטל הקב"ה ב' כוכבים מכימה והביא מבול לעולם ומילא הנקב מעש ופריך ולימלייה מדידיה ומשני אין הבור מתמלא מחולייתו וי"מ דקרקע שרגילין להניח על שפת הבור קורין חוליא כי ההיא דתנן (עירובין דף פג:) חוליית הבור והסלע שהם גבוהים עשרה וקאמר אין הבור מתמלא מאותה חוליא ור"ת פירש מחולייתו היינו ממקורו דאין מתמלא הבור מים ממקור נביעתו וכן מוכח במדרש דאמר אין הבור מתמלא מחולייתו אלא אם כן ממשיכין לו מים ממקום אחר:

ואחרי

מסורת הש"ס

א) [לקמן יח:], ב) [לקמן קיב.], ג) [ע' תוס' כתובות לח: ד"ה אימא], ד) לקמן יח:, ה) [לקמן יח:], ו) [יומא עג: ע"ש מלוה ליישב], ז) [דהא ביהושע משתעי קרא כך פירש"י ביומא עג:], ח) ברכות ג:, ט) [שם ודף נט.], י) [נ"ל לפני ד"ה לשעריך],

תורה אור השלם

1. וְשָׁפְטוּ אֶת הָעָם בְּכָל עֵת וְהָיָה כָּל הַדָּבָר הַגָּדֹל יָבִיאוּ אֵלֶיךָ וְכָל הַדָּבָר הַקָּטֹן יִשְׁפְּטוּ הֵם וְהָקֵל מֵעָלֶיךָ וְנָשְׂאוּ אִתָּךְ: שמות יח כב

2. וְהוֹצֵאתָ אֶת הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת הָאִשָּׁה הַהִוא אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת הַדָּבָר הָרָע הַזֶּה אֶל שְׁעָרֶיךָ אֶת הָאִישׁ אוֹ אֶת הָאִשָּׁה וּסְקַלְתָּם בָּאֲבָנִים וָמֵתוּ: דברים יז ה

3. אַךְ הַנָּבִיא אֲשֶׁר יָזִיד לְדַבֵּר דָּבָר בִּשְׁמִי אֵת אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִיו לְדַבֵּר וַאֲשֶׁר יְדַבֵּר בְּשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וּמֵת הַנָּבִיא הַהוּא: דברים יח כ

4. וְהָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְזָדוֹן לְבִלְתִּי שְׁמֹעַ אֶל הַכֹּהֵן הָעֹמֵד לְשָׁרֶת שָׁם אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ אוֹ אֶל הַשֹּׁפֵט וּמֵת הָאִישׁ הַהוּא וּבִעַרְתָּ הָרָע מִיִּשְׂרָאֵל: דברים יז יב

5. וְעָשִׂיתָ עַל פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יַגִּידוּ לְךָ מִן הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ וְשָׁמַרְתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יוֹרוּךָ: דברים יז י

6. וְשָׁפְטוּ אֶת הָעָם בְּכָל עֵת אֶת הַדָּבָר הַקָּשֶׁה יְבִיאוּן אֶל מֹשֶׁה וְכָל הַדָּבָר הַקָּטֹן יִשְׁפּוּטוּ הֵם: שמות יח כו

7. וְלִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן יַעֲמֹד וְשָׁאַל לוֹ בְּמִשְׁפַּט הָאוּרִים לִפְנֵי יְיָ עַל פִּיו יֵצְאוּ וְעַל פִּיו יָבֹאוּ הוּא וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִתּוֹ וְכָל הָעֵדָה: במדבר כז כא

עין משפט נר מצוה

קלב א ב מיי' פ"ד מהל' ע"ז הלכה ג:

קלג ג ד מיי' פ"ה מהל' סנהדרין הלכה א סמג עשין לז:

רבינו חננאל

וכו' הושעיא דאמר והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא אשר עשו את הדבר הרע הזה אל שעריך את האיש או את האשה איש או אשה אתה מוציא לשעריך ואי אתה מוציא כל השבט כולו אל שעריך. רב מתנה אוקמה למתניתין בנשיא שבט שחטא שנידון בשבעים ואחד. ועולא אמר ר' אלעזר אוקמה בבאין על עסק נחלות. וכן מפורש בירושלמי בחורש שבין שני שבטים היא מתניתא. פי' חורש יער: **ולא** את נביא השקר אלא בע"א אתיא הזדה הזדה. כתיב בנביא השקר בזדון דברו הנביא ובזקן ממרא א) (בקטלא כתיבא כתיב ועשית ע"פ הדבר והא הזדה כי כתיבא והמראתו היא בע"א) אבל הריגתו בכ"ג היא ומשני ריש לקיש אלא דבר דבר גמר בנביא השקר כתיב אשר ידבר הנביא ובזקן ממרא כתיב כי יפלא ממך דבר למשפט. ואקשינן וליהדר זקן ממרא וליגמר הזדה הזדה מנביא השקר מה זה בע"א אף זה בע"א ופרקינן דבר דבר גמיר הזדה דאיכא למימר מופנה הוא הזדה הזדה לגופיה בא: **ולא** את כהן גדול אלא בע"א מנא לן כדתניא את הדבר הגדול דבריו של גדול פי' כל דבר בדיני נפשות של כהן גדול לא יהיו אלא בב"ד הגדול: **בעי** ר' אלעזר שור של כ"ג בכמה מדכתיב וגם בעליו יומת למיתת בעלים דידיה מדמינן ליה בע"א או למיתת בעלים בעלמא מדמינן ליה בכ"ג ולא איפשיטא ומדבעי שור מכלל דממונו (פשיטא) ליה דלאו במיתה דידיה דמי אלא כממונא דעלמא: **אין** מוציאין למלחמת הרשות כו'. מנא לן א"ר אבהו דאמר קרא ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו וגו' הוא זה מלך וכל ישראל אתו זה משוח מלחמה וכל העדה זו הסנהדרין ודחינן התם לסנהדרין הוא דאתא דאמר רחמנא דלישיילו באורים ותומים אלא כי הא כנור תלוי למעלה ממטתו של דוד כו' עד כיון שעלה עמוד השחר נכנסו חכמי ישראל אצלו אמרו לו ישראל צריכין פרנסה. אמר להן ילכו ויפרנסו זה מזה. א"ל אין הקומץ משביע את ארי ואין בור מתמלא מחולייתו. פי' החופר בור אם יחזור העפר שהוציא ממנו לתוכו אינו מתמלא עד שתוסיף בו עפר אחר ועוד ראינו מפורש אין בור מתמלא מחולייתו מן

א) נראה דחסר כאן וצ"ל ובזקן ממרא כתיב והאיש אשר יעשה בזדון ופרכינן הזדה כי כתיבא בקטלא כתיבא והמראתו הוא בע"א וכו'

גליון הש"ס

גמ' אי מה תחילתה קלפי. עיין שבועות דף טו ע"א תוס' ד"ה שאין: **שם אמר אביי מדקא מיבעי ליה.** עיין לקמן דף יח ע"ב ולע"ג: **תוס' ד"ה איש וכו' שאני הכא.** עיין תוס' חולין דף כט ע"א ד"ה איש:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לשעריך וכו' ואי אתה מוציא כל העיר כולה: (ב) ד"ה והא הזדה כו' שבאין לשאול מה יורו:

מוסף רש"י

הוא זה מלך. דהא ביהושע משתעי קרא (יומא עג:). **וכל בני ישראל אתו.** מי שכל בני ישראל אתו לצאת למלחמה אחריו (שם). **כנור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד.** ונקביו לצד צפון, כיון שהגיע חצות הלילה רוח צפונית מנשבת בו. דלאמר מר (ב"ב כה.) ארבע רוחות מנשבות בכל יום ויום, עם שעות ראשונות של יום מנשבת רוח מזרחית מהלוך החמה ועם אחרונות רוח דרומית ובתחלת הלילה רוח מערבית ובחצות הלילה רוח צפונית (ברכות ג:). **ואין הבור מתמלא מחולייתו.** העוקר חוליא מבור כרוי וחוזר ומשליכו לתוכו אין מתמלא בכך, אף כאן אם אין אתה מכין לעניים שבנו מזונות ממקום אחר אין אנו יכולים לפרנס משל עצמנו (שם). **יועצין באחיתופל.** איזה הדרך ילכו והיאך יליבו מלב ומשחית ותכסיסי מארב מלחמה (שם). **ונמלכין בסנהדרין.** נוטלין מהם רשות כדי שיתפללו עליהם (שם). **ושואלין באורים ותומים.** אם ילליחו (שם).